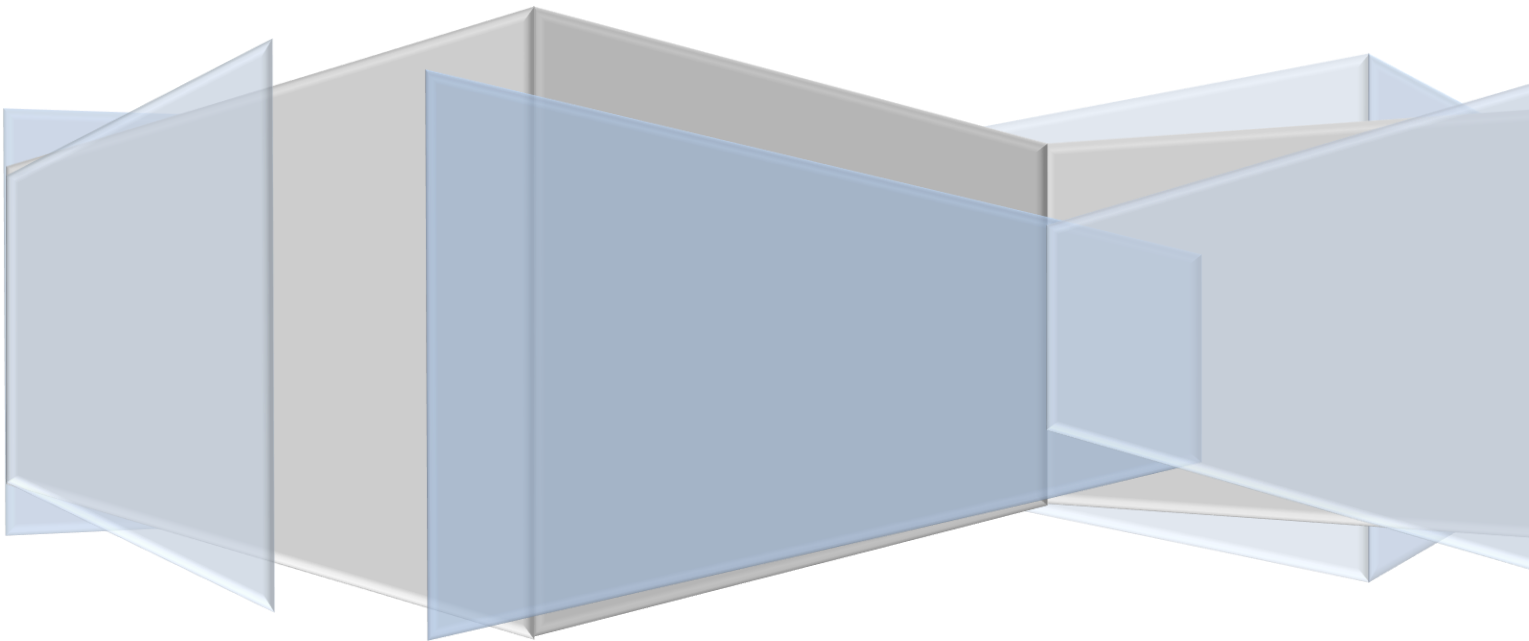

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

Кафедра інструментального виконавства та музичного мистецтва естради

**Інструктивно-методичні матеріали до
семінарських занять з дисципліни
«Психологія музичної діяльності.
Музична психологія»**

Методичні рекомендації для забезпечення підготовки до семінарських занять з дисципліни «Психологія музичної діяльності. Музична психологія» студентів другого рівня вищої освіти за спеціальністю 014.13. Середня освіта (Музичне мистецтво)

УДК 159.9:78

В 43

Рекомендовано до друку навчально-методичною комісією
Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

(Протокол №4 від 27.05.2019 р.)

Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять з дисципліни «Психологія музичної діяльності. Музична психологія»: Методичні рекомендації для забезпечення підготовки до семінарських занять з дисципліни «Психологія музичної діяльності. Музична психологія» студентів другого рівня вищої освіти за спеціальністю 014.13. Середня освіта (Музичне мистецтво) / Укладачі І.Г. Стотика, Е.А.Власенко. – Мелітополь: МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. – 46 с.

Рецензенти:

Волкова Віра Андріївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти МДПУ імені Богдана Хмельницького

Кочкурова Ольга Володимирівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти МДПУ імені Богдана Хмельницького

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	
I «ПСИХОЛОГІЯ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. МУЗИЧНА ПСИХОЛОГІЯ».....	10
II МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	18
Теми семінарських занять	18
<i>Семінарське заняття № 1.</i>	19
<i>Семінарське заняття № 2.</i>	20
<i>Семінарське заняття № 3.</i>	25
<i>Семінарське заняття № 4.</i>	28
<i>Семінарське заняття № 5.</i>	31
<i>Семінарське заняття № 6.</i>	33
<i>Семінарське заняття № 7.</i>	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43

ВСТУП

Дисципліна «Психологія музичної діяльності. Музична психологія» є нормативною дисципліною другого рівня вищої освіти, модуль «Музична психологія» викладається у 1 семестрі за обсягом 1,5 кредитів ЄКТС (45 годин).

Предметом вивчення навчального модуля дисципліни «Музична психологія» є теоретико-методологічні основи музичного пізнання, психічних явищ і процесів з метою їх застосування у музично-виконавській та музично-педагогічній діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, загальна психологія, вікова та педагогічна психологія, методика викладання дисциплін кваліфікації, виконавське мистецтво, дипломні роботи.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Особливості пізнавальних процесів у музичній діяльності.
2. Індивідуально-психологічні якості особистості музиканта.
3. Психологічні аспекти музичного виконавства.
4. Психологічні основи музичного навчання.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Музична психологія» є удосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів-музикантів; переосмислення та розгляд основних пізнавальних процесів з позицій їх вираження у музично-виконавській та музично-педагогічній діяльності; формування вмінь застосування психологічних знань у практичній музично-виконавській та музично-педагогічній діяльності; створення настанови на творчий підхід до професійної діяльності.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Музична психологія» є:

1. *Науково-методичні:*

- сформувати свідоме ставлення до важливості та необхідності практичного

- застосування психологічних знань у галузі музичної педагогіки та виконавства;

- виявити оптимальні засоби музичного виховання та навчання особистості.

2. Гносеологічні:

- оволодіти теоретичними знаннями та практичними вміннями організації психолого-педагогічної системи музичного пізнання;

- вивчити особливості музичної семантики як детермінанти формування музичного мислення.

3. Практичні:

- розвинути у студентів вміння систематизації, аналізу та теоретичного узагальнення результатів музичного спілкування в різних його видах та умовах;

- оволодіти рефлексивними механізмами саморегуляції психічних станів у стресовій ситуації під час публічних виступів (як виконавських, так і лекторських).

2. Компетентності, які набуваються під час опанування дисципліною:

загальні:

- володіти необхідним комплексом історичних теоретичних та практичних знань у галузі музичної психології та психології музичної освіти

- володіти методами креативно-творчої діяльності, системним мисленням у професійній сфері, використовувати методи гуманітарних та соціальних наук в різних видах музичної діяльності;

- вільно володіти літературним, діловим письмовим та усним мовленням рідною мовою, навичками публічного мовлення, вміти створювати тексти професійного призначення.

– знання та розуміння особливостей та засобів розвитку пізнавальних процесів з позицій музичної психології; готовність до освоєння історичних теоретичних та практичних знань у галузі музичної психології та психології музичної освіти

фахові:

– знати та розуміти методологію проведення науково-педагогічних та музично-психологічних досліджень, різних способів реєстрації наукових фактів, аналізу і інтерпретації матеріалів спостережень, переводити наукові знання у площину практичного використання;

– володіти здатністю до критики та самокритики, використовувати сучасні технічні засоби та інформаційні технології з метою оцінювання та презентації власного досвіду та досягнень;

– володіти методами практичної музичної психології для вирішення професійних та особистісних проблем майбутніх педагогів-музикантів;

системні:

– знати та використовувати педагогічні методи побудови та аналізу навчально-виховного процесу у галузі музичного мистецтва, суб'єктів навчально-виховного процесу, розробки педагогічних технологій та розвивальних методик.

– володіти вміннями аналізу та критичного осмислення процесу виконання музичних творів, проведення порівняльного аналізу різних виконавських інтерпретацій на заняттях з учнями

– знати та володіти сучасними технологіями виховання у школярів потреби творчої роботи над музичними творами, використовувати індивідуальні методи виконавського втілення музичного образу;

– інтегрувати набуті раніше знання у галузі теорії та історії музики, аналізу музичних форм, загальної психології та музичної педагогіки у свідомості майбутнього педагога-музиканта.

3. Заплановані результати навчання:

Студент повинен знати:

- психологічну сутність музичного мистецтва; основні засоби музичного пізнання;
- особливості та засоби розвитку пізнавальних процесів з позицій музичної психології;
- вихідні положення концепції та особливості індивідуального стилю діяльності музиканта
- форми і методи професійно-педагогічного спілкування у музично-виконавській та музично-педагогічній діяльності
- способи саморегуляційного впливу на власний психічний стан у ситуаціях концертного виступу.

Студент повинен уміти:

- застосовувати на практиці історичні та теоретичні знання в галузі музичної психології та психології музичної освіти;
- вільно користуватися методами практичної музичної психології для вирішення педагогічних та особистісних проблем майбутніх музикантів-педагогів;
- використовувати у практичній музично-виконавській та музично-педагогічній діяльності засоби розвитку пізнавальних процесів: музичного мислення, музичної пам'яті, музичного сприйняття;
- визначати особливості власного індивідуального стилю музичної діяльності;
- володіти методами професійно-педагогічного спілкування у музично-виконавській та музично-педагогічній діяльності, визначати та обґрунтовано пояснювати психологічне підґрунтя типових помилок у діях учня.
- застосовувати методи саморегуляційної корекції власного психологічного стану в ситуаціях концертного виступу;

– інтегрувати отримані раніше знання теоретичні в області історії музики, аналізу музичних форм, загальної, вікової, педагогічної психології і музичної педагогіки в процесі професійної особистісної самореалізації.

I. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. МУЗИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Змістовий модуль 1. ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У МУЗИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. Становлення і структура предметного простору музичної психології. Актуальні проблеми музично-психологічних досліджень

Об'єкт, предмет, структура та завдання музичної психології. Методи наукових досліджень в галузі музичної психології. Пріоритетні напрями музично-педагогічних досліджень. Історія становлення музичної психології. Роль музики в суспільстві та розвитку особистості у наукових поглядах античних філософів (Піфагора, Платона, Аристотеля). Місце музики у китайській натурфілософії та індійських оздоровчих методиках. Основні психологічні тенденції Середньовічної теорії музики Сходу та Європи. Розвиток музично-психологічної думки Європи XVI-XVIII ст. Музично-психологічна самосвідомість XIX-XX ст. Психологічний аспект сучасних музичних стилів.

Тема 1.1. Музична свідомість: поняття, історичні форми та рівні функціонування

Музична свідомість в контексті психологічної проблематики свідомості людини. “Музична свідомість” суспільства і особистості. Історичні форми музичної свідомості: архаїчна, ритуальна і художня музична свідомість, її характерні особливості. Генеза музичної свідомості та її зв'язок з визначеними історичними формами й динамікою їх зміни. Образ як структурна одиниця музичної свідомості. Стимулювання музичної образності на заняттях з учнями. Психологічні передумови виникнення символічного інтонування. Рівні музичної свідомості.

Тема 1.2. Увага і воля як підсистема активації музично-пізнавальних процесів

Увага і воля як підсистема активації музично-пізнавальних процесів. Психологічні системи Л. Виготського і механізм функціонування музичної свідомості. Увага: визначення, види, основні характеристики. Причини неуважності виконання музичних творів. Функції уваги: селективна, регулятивна і стабілізуюча в контексті музичної психології і педагогіки. Властивості уваги: фокус, концентрація і об'єм, стійкість, розподіл і переключення, їх враховування в практиці музичної освіти. Довільна і мимовільна увага, її взаємозв'язок з музикальністю та іншими музичними здібностями особистості. Прийоми тренування концентрації уваги у музичному виконавстві. Основні положення концепції П.Я.Гальперіна. Екстеріоризована і інтеріоризована увага в структурі музичної свідомості, "велике та мале коло" уваги за К. Станіславським. Рівні виконавської уваги музиканта за М. Жижиною.

Тема 1.3. Сенсорно-перцептивна сфера музиканта: відчуття і сприймання

Сенсорно-перцептивна система: музичні відчуття та сприймання. Відчуття музичного звуку (процеси адаптації, сенсibiliзації, проблема кольорового слуху). Тембр, висота і гучність як якості музичного звуку. Звуковисотний і тембровий слух. Музично-слухові уявлення. Первинні емоції. Визначення поняття музичне сприймання, його основних якостей та специфіки. Музичне сприймання як комплексна психічна діяльність людини. Сприйняття мелодії, гармонії та музичного часу. Показники ефективності перцептивної діяльності (об'єм, швидкість, точність, повнота, надійність музичного сприймання). Структура художнього сприймання. Рівні сприймання музики. Види перцептивних процесів: сукцесивні, саккадичні й симультанні. Їх функції в музичному сприйманні. Основні якості музичного сприймання: зонна природа, предметність, цілісність, константність, категоріальність. Свідомий

і несвідомий компоненти сприйняття музики. Моторне, інтоноване, усвідомлене та творче сприйняття музики.

Тема 1.4. Когнітивна сфера музиканта: музична пам'ять, музичне мислення та уява

Музична пам'ять. Комплексний характер та особливості музичної пам'яті. Види музичної пам'яті. Психологічні прийоми мнемічного освоєння музичних текстів.

Музичне мислення – сутність, структура, генезис. Взаємодія двох сигнальних систем у музичному мисленні. Індивідуальні особливості мислення музиканта. Механізм руху від фізичного “вчування” через переживання до розуміння та оцінки музично-особистісного смислу. Естетичні емоції як супроводження акту музичного мислення. Онтологічна функція музичного гнозису. Синхронна дія системи на свідомому та несвідомому рівнях.

Уява. Визначення, роль та місце у музично-творчій діяльності. Уява та музичні уявлення – спільне, відмінне, взаємозв'язок. Прийоми організації процесів уявлення, уяви та мислення як випереджувального відображення дійсності в системі образів-уявлень-понять.

Змістовий модуль 2. ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ МУЗИКАНТА

Тема 2.1. Онтогенез музичних здібностей і задатків у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях

Оцінка і самооцінка музикальності особистості. Музикальність як спрямованість психіки людини на задоволення потреб музичної свідомості: а) на рівні організму (сенсорно-перцептивні потреби активації засобами музики і взагалі звуків як вібрації хвиль у певному діапазоні); б) на рівні соціального індивіда (потреба у визнанні, спілкуванні, задоволення відчуття прилученості до культури суспільства, етносу, великої і малої групи тощо); в) на рівні особистості (емоційне та інтелектуальне самопізнання і рефлексія, проєкція особистості у інтонаційне середовище, самовираження і

самореалізація, самооцінка і саморегуляція власної музичної діяльності, потреба в музично-психологічному розвитку).

Музикальність як форма функціонування емоційно-афективної природи особистості. Динаміка музичної самосвідомості як показник розвитку музикальності в структурі особистості. Теорія музичних здібностей за Ревешем і Сішором. Концепція Б.М.Теплова.

Експериментальне дослідження емоційного слуху як компонента музичних здібностей. Здібності та обдарованість. Діагностика і розвиток здібностей. Онтогенез музичних здібностей (Тарасова К.В.). Діагностика особливостей безсвідомого сприймання музики дітьми (Торопова А.В.). Психічний вплив музики на стан особистості. Музика як фактор зміни станів свідомості (на основі шкал Фішера) через розслаблюючий чи активізуючий вплив. Основи музичної психотерапії.

Тема 2.2. Психофізіологічні аспекти музичної діяльності

Специфічний синтез видів діяльності в музичній педагогіці. Різновиди музично-виконавської діяльності: диригентська, сольоно-виконавська вокальна або інструментальна, музична режисура. Психологічні особливості різних видів музичної діяльності. Основні аспекти проявів особистості у виборі конкретної музичної діяльності: продуктивний і репродуктивний. Самостійний розвиток студентами самооцінки та саморегуляції власної музичної діяльності у формі рефлексивного аналізу.

Тема 2.3. Темперамент і характер в музичній діяльності

Поняття про темперамент та його типи. Темперамент та типи вищої нервової діяльності (загальне уявлення, різні ступені вираженості, акцентуації). Особливості роботи над музичними творами для кожного типу темпераменту (сангвініка, холерика, флегматика, меланхоліка). Характер та його типологія. Індивідуальні відмінності в музичній поведінці (музичні уподобання та переваги тощо)

Агресивні, дефензивні та непостійні психотипи. Детальна характеристика психотипів та їх проявів у музично-виконавській та музично-педагогічній діяльності. Можливі способи впливу на представників різних психотипів.

Тема 2.4. Індивідуальний стиль діяльності музиканта

Гене́за поняття “стиль” у музикознавчій та психологічній літературі. Визначення терміну “індивідуальний стиль діяльності” та його трансформація у музичному виконавстві у поняття “індивідуальний музично-виконавський стиль”. Музично-виконавська стильова концентричність та її рівні. Поняття музично-виконавського архетипу та його різновидів. Стильова домінанта творчості музиканта-виконавця. Типи адаптації суб’єкта (музиканта-виконавця) до діяльності: пристосування до діяльності; пристосування діяльності до виконавця; взаємна рівновага.

Змістовий модуль 3. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА

Тема 3.1. Координація фізичних, емоційних та інтелектуальних процесів в професійній діяльності музиканта

Психомоторна сфера як поєднання психологічних та фізіологічних механізмів управління рухами Біологічні та нейрологічні аспекти виконавського процесу. Психомоторика. Залежність рухових проявів людини від психічної регуляції та вольового зусилля. Координованість рухів як поєднання узгодженості (структури) та раціональності параметрів руху (амплітуди, зусилля, подовженості, просторової відстані). Сенсорном’язова координованість (мультианалізаторне запам’ятовування рухів та рухова (пропріорецептивна) пам’ять). Музично-виконавські проблеми.

Тема 3.2. Психологічні аспекти індивідуальної інтерпретації музичного твору.

Визначення поняття інтерпретації. Інтерпретація як процес звукової реалізації нотного тексту. Творча концепція виконавця у втіленні авторського задуму. Діяльнісна сутність інтерпретаційного процесу

(осягнення та втілення музичного твору). Виконання та інтерпретація як діяльність по відтворенню конкретного акту живого інтонування, створенню творчого продукту. Рівні художньо-сислового аналізу інтонаційно-драматургічної форми музичного твору. “Стильова” та “нестильова” музично-виконавська інтерпретація.

**Тема 3.3. Особливості емоційно-вольової сфери музиканта;
саморегуляція в умовах сценічного стресу. Психологія
підготовки до публічного виступу**

Саморегуляція як механізм активізації та корекції психічних процесів людини. Характеристика та функції саморегуляції. Форми декомпенсації поведінки в стресовій ситуації. Фази перед концертного, концертного, постконцертного стану – особливості та засоби корекції.

Подолання стану тривожності (“естрадного хвилювання”) при публічному виступі. Оптимальний концертний стан (психічної готовності до виступу). Методи саморегуляції та їх практичне застосування в професійній діяльності музиканта. Саморегуляція в умовах сценічного стресу. Координація фізичних, емоційних та інтелектуальних процесів у професійній діяльності музиканта.

Тема 3.4. Проблема творчої самореалізації особистості в процесі музичної освіти

Теоретичні аспекти процесу творчої діяльності особистості. Сутність ключових понять “творчий потенціал особистості”, “творча самореалізація”, “музично-творча діяльність”, “готовність до творчої самореалізації вчителя музичного мистецтва”.

Акмеологічні засади творчої самореалізації особистості. Роль мотивації та мотивованої діяльності у творчій самореалізації особистості педагога-музиканта. Корелятивні відношення понять “творча самореалізація”, “музично-творча діяльність”, “професійна музично-педагогічна діяльність”.

Творча самореалізація особистості музиканта як процес забезпечення

розвитку потреби в творчій діяльності та створення умов для апробації ним своїх творчих можливостей, умінь та навичок.

Змістовий модуль 4. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ

Тема 4.1. Особистісні детермінанти навчання; мотиваційні процеси, що впливають на якість та ефективність музичного навчання

Три аспекти психології музичної освіти: індивідуально-особистісний, що презентує психологію музичного виховання та музично-психологічного розвитку особистості; соціокультурний, який складає психологію соціального, етнічного й загальнолюдського значень музичної освіти; гностичний, котрий реалізує пізнання музики, пізнання себе через музику, пізнання законів Буття за допомогою музики. Психологічний та неподільний у динаміці музичної освіти - музична свідомість та самосвідомість особистості дитини. Психологічний базис дидактичних задач музичної освіти.

Тема 4.2. Гностична діяльність учня у процесі освоєння музичного матеріалу

Особливості педагогічного керівництва процесами декодування нотного тексту. Виконавське втілення музичного твору – конітивно слухове протиріччя звучання у внутрішньослуховій сфері та та зовнішньому інструментальному виконанні. Активізація довільної учня при запам'ятовуванні музичного тексту. Музичні конотації та їх відмінності учнів різного віку.

Тема 4.3. Сензитивні періоди музичного розвитку, вікові відмінності обдарованості. Сприймання та розуміння музики у різних вікових періодах

Вікова періодизація за Д.Ельконіним. Первинний досвід музичного сприймання та музичних реакцій. Старший дошкільний вік як сензитивний період творчого розвитку дитини у музичному мистецтві. Молодший шкільний вік – проблеми та протиріччя інформаційного перевантаження.

Середній шкільний вік- вік емоційного проживання музичного образу.
Старший шкільний вік – формування сприйняття музичної перспективи.

Тема 4.4. Сутність та особливості музично-педагогічної комунікації

Спілкування як психологічна категорія та поліпредметна діяльність.
Структура спілкування: взаємодія (інтеракція), перцепція (взаємне сприйняття) і комунікація (обмін інформацією).

Психологія (переваги і складність) музично-педагогічного спілкування.
Педагогічні стилі та рівні спілкування: конвенційний, примітивний, маніпулятивний, стандартизований, ігровий, діловий, духовний (за А.Б.Добровичем). Поліфонічність спілкування. Передкомунікативний, комунікативний та пост комунікативний рівні спілкування у музично-педагогічній та музично-виконавській діяльності.

Метакомунікація цілісностей: особистості учня, особистості учителя музики як цілісної та відчуженої сутності. Система міжособистісних комунікацій між учителями, учнями, композиторами, редакторами, виконавцями, критиками, слухачами у процесі музичної діяльності. Засоби здійснення музично-педагогічної та музично-виконавської комунікації: музичне та мовне інтонування, вербальні та невербальні форми спілкування, нотний і словесний текст.

II. МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Теми семінарських занять

1. Ретроспектива становлення предметного простору музичної психології у історично-хронологічному вимірі
2. Синтез мистецтв як методологічний принцип формування і розвитку музичної свідомості
3. Взаємозв'язок пізнавальних процесів у музично-виконавській діяльності.
4. Алгоритм освоєння музичного твору з позицій домінування завдань розвитку музичної пам'яті.
5. Алгоритм освоєння музичного твору з позицій домінування завдань активізації музичного мислення.
6. Алгоритм освоєння музичного твору з позицій домінування завдань розвитку виконавської уваги музиканта-виконавця.
7. Основні мотиваційні прагнення особистості у виборі конкретної музичної діяльності.
8. Емоційно-психологічний тренінг успішності сценічного виступу
9. Художньо-творчий потенціал дитини. Дитяча музична обдарованість.
10. Емоційно-психологічний тренінг музично-педагогічної комунікації

Семінарське заняття № 1.

Тема: Ретроспектива становлення предметного простору музичної психології у історично-хронологічному вимірі.

Мета: Систематизація та узагальнення набутих знань з історії становлення музичної психології.

Література:

1. Бочкарёв Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л.Бочкарев. – М.: Издательский дом “Классика-XXI”, 2008. – 351 с.
2. Вышегородцева С.О. Исторический анализ развития музыкальной психологии в XX веке: автореф. дисс на соискание научной степени кандидата психологических наук. - специальность 19.00.01. - Общая психология, психология личности, история психологии/ Вышегородцева, Светлана Олеговна. - Москва, 2001. – 23 с.
3. Каган М.С. Музыка в мире искусства. - СПб, 1996.
4. Музыкальный энциклопедический словарь /Гл. ред. Г.В. Келдыш. – М.: Сов. Энциклопедия, 1987. – 672 с.
5. Петрушин В.И. Музыкальная психология: [учебное пособие] /В.И. Петрушин. – М.: ГИЦ ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
6. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: [уч. пособие для муз. фак. высш. пед. уч. заведений] /Д.К. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; Под ред. Г. Цыпина. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003. - 368 с.

Визначення:

1. Музична психологія - галузь психології мистецтва, що вивчає дію музики на людину і його активну музичну діяльність (Словник практичного психолога. - Мінськ: Харвест, 1997. - 800 с., С. 445).
2. Музична психологія - дисципліна, що вивчає психологічні умови, механізми і закономірності музичної діяльності людини. (Музичний енциклопедичний словник. - М. : Сов.энциклопедия, 1990. - 672 с., С.445).

3. Сукцесивний (від англ. successive - подальший, наступний, один за іншим) - термін загальної психології, що означає розгорнуту послідовність протікання будь-якого процесу (наприклад, мова або рух руки є сукцесивний процесом). (Психологічний словник - Інтернет ресурс - <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=886>)

4. Симультанний - (від лат.. simul - в один і той же час) - термін, що означає практичну одночасність протікання будь-яких психічних процесів зважаючи на їх згорненість і автоматизованість. Наприклад, симультанним є смислове сприйняття усної мови на рідній і іноземній мові перекладачем-синхронізом. (Психологічний словник - Інтернет ресурс- <http://psychology.net.ru/dictionaries/psy.html?word=886>).

Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару)

1. Музика та її вплив у культурі різних народів у перебігу століть
2. Розкрити основні тенденції взаємопроникнення та синтезу двох галузей наук музики і психології.
3. Дати коротку характеристику основоположних робіт у галузі музичної психології.

Теми рефератів, доповідей чи презентацій, які мають бути розглянуті (за необхідністю):

1. Музика і її вплив в культурі різних народів в перебігу століть (презентація)
2. Дія музики на психіку людини в працях античності (реферат)
3. Історія становлення музичної психології як науки в епоху Середньовіччя. (реферат)
4. Історія становлення музичної психології як науки в епоху Відродження. (реферат)
5. Основні напрямки сучасних музично-психологічних досліджень (доповідь)

**Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу,
самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:**

1. Кому належить перша оглядова публікація з музичної психології, яка вийшла в Росії у 1887 році?
2. У надрах якої науки зародилася музична психологія?
3. Працю якого вченого “Вчення про слухові відчуття як фізіологічна основа теорії музики” вважають першою науковою публікацією з музичної психології?

Семінарське заняття № 2.

Тема: Синтез мистецтв як методологічний принцип формування і розвитку музичної свідомості.

Мета: Систематизувати та поглибити знання за темою “Музична свідомість: поняття, історичні форми та рівні функціонування”.

Література:

1. Бочкарёв Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л.Бочкарев. – М.: Издательский дом “Классика-XXI”, 2008. – 351 с.
2. Вышегородцева С.О. Исторический анализ развития музыкальной психологии в XX веке: автореф. дисс на соискание научной степени кандидата психологических наук. - специальность 19.00.01. - Общая психология, психология личности, история психологи / Вышегородцева, Светлана Олеговна. - Москва, 2001.- 23 с.
3. Каган М.С.Музыка в мире искусства. - СПб, 1996.
4. Петрушин В.И. Музыкальная психология: [учебное пособие] /В.И. Петрушин. – М.: ГИЦ ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
- 5.Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: [уч. пособие для муз. фак. высш. пед. уч. заведений] /Д.К.Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; Под ред. Г. Цыпина. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003. - 368 с.

Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару)

1. Поясніть зміст поняття “музична свідомість” та окресліть її основні характеристики.
2. Назвіть та поясніть умови та способи функціонування музичної свідомості.
3. Опишіть історичні стадії (пласти) розвитку музичної свідомості.

Перш ніж почати розбирати теоретичні і практичні аспекти розвитку музичної свідомості особистості (а саме індивідуальна музична свідомість, що творить культуру і чоло–століття, кінець кінцем, є справжньою метою

музичної освіти), необхідно розглянути, що ж таке музична свідомість в контексті психологічної проблематики свідомості людини.

Поняття свідомість - ключове для психології - має безліч відтінків значень: єдиного загальноприйнятого визначення свідомості не існує навіть у рамках окремих галузей психологічного знання, таких як загальна психологія і психофізіологія. У більшості випадків свідомість (як вища форма психічної організації і нервової діяльності, ц.н.с.) визначається через функції, які воно виконує: до їх числа відноситься відображувальна, породжувальна, регулятивно-оцінна, рефлексивна і духовна функції. Нейрофізіолог Х.Дельгадо ("Мозок і свідомість") представляв свідомість як організовану групу процесів в нервовій тканині, що виникають негайно у відповідь на попередні інтрапсихічні (викликані внутрішніми причинами) або екстрапсихічні (викликані зовнішніми причинами) процеси. Ця група нервових процесів, тобто свідомість сприймає, класифікує, трансформує і координує процеси, що викликали її, з метою розпочати дію на основі передбачення його наслідків і в залежності від наявної інформації.

Теми рефератів, доповідей чи презентацій, які мають бути розглянуті (за необхідністю):

1. Художній образ як структурна одиниця музичної свідомості (реферат).
2. Синтез мистецтв як методологічний принцип формування музичної свідомості (презентація).

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу.

1. Чи є правомірним, на ваш погляд, застосування поняття "музична свідомість"?
2. Чи можна говорити про "свідоме та "несвідоме" в музичній свідомості суспільства?
3. Що є основною і центральною структурною одиницею музичної свідомості?

Семінарське заняття № 3.

Тема: Взаємозв'язок пізнавальних процесів у музично-виконавській діяльності.

Мета: Узагальнення набутих знань студентів про особливості пізнавальних процесів з позицій психології музичної діяльності.

Словник: музична пам'ять, основні процеси музичної пам'яті, види музичної пам'яті, музичне мислення, функції музичного мислення, види музичного мислення залежно від виду музичної діяльності (слухової, виконавської, композиторської творчості).

Література:

1. Бочкарёв Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л. Бочкарев. – М.: Издательский дом “Классика-XXI”, 2008. – 351 с.
2. Каган М.С. Музыка в мире искусства. - СПб, 1996.
3. Музыкальный энциклопедический словарь /Гл. ред. Г.В.Келдыш. – М.: Сов. Энциклопедия, 1987. – 672 с.
4. Петрушин В.И. Музыкальная психология: [учебное пособие] /В.И. Петрушин. – М.: ГИЦ ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
5. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: [уч. пособие для муз. фак. высш. пед. уч. заведений] /Д.К. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; Под ред. Г. Цыпина. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003. - 368 с.

Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару)

1. Музичне сприймання: зміст поняття, основні характеристики, структура та рівні.
2. Музична пам'ять як складник реалізації художнього образу музичного твору.
3. Увага в діяльності музиканта-виконавця. Основні способи її розвитку.

4. Функціональні різновиди музичної уяви.

Як вважає англійська дослідниця Л. Маккінон, музичній пам'яті як особливого виду пам'яті не існує. Те, що зазвичай розуміється під музичною пам'яттю, є “співпраця” різних видів пам'яті, які має кожна нормальна людина, - це “пам'ять вуха, ока, дотику і руху”. За твердженням дослідниці, “в процесі заучування напам'ять повинні співпрацювати, принаймні, три види пам'яті: слухова, тактильна і моторна. Зорова пам'ять, зазвичай пов'язана з ними, лише доповнює в тому або іншому ступені цей своєрідний квартет”.

Б. М. Теплов, говорячи про музичну пам'ять, вважав в ній основними слуховий і руховий компоненти.

Музична пам'ять - це здатність до запам'ятовування, збереження (короткочасному або довготривалому) у свідомості і подальшого відтворення музичного матеріалу (Г.Ципін).

Види музичної пам'яті

Слухова - при запам'ятовуванні твору опора йде на слухові представлення і слуховий контроль.

Зорова - при виучці твору опора йде на зорове відтворення нотного тексту.

Емоційна - при виучці твору опора йде на основний емоційний настрій і емоційні контрасти.

Конструктивно-логічна - процес виучки музичного твору інтенсифікується шляхом осмислення форми твору, виділення смислових одиниць виокремлення однорідного музичного матеріалу; виявлення і зіставлення контрастних фрагментів твору.

Рухово-моторна - при освоєнні музичного твору опора йде на екстенсивне “механічне” вивчення нотного тексту без осмислення художньо-образного змісту.

Залежно від індивідуальних здібностей кожен музикант спирається на найбільш зручний для нього вид пам'яті.

Теми рефератів, доповідей чи презентацій, які мають бути розглянуті (за необхідністю):

1. Логіка розвитку музичної думки в традиційній академічній, світській (естрадно-розважальній) та креативній художній творчості (презентація).
2. Розвиток музичного мислення в контексті репродуктивного і синергетичного напрямку в навчанні (реферат).

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1. Що необхідно враховувати при повторенні музичного твору для його запам'ятовування?
2. Охарактеризуйте прийоми тренування концентрації уваги у музичному виконавстві.

Семінарське заняття № 4.

Тема: Алгоритм освоєння музичного твору з позицій домінування завдань: а) розвитку музичної пам'яті; б) активізації музичного мислення; в) посилення концентрації уваги.

Мета: Узагальнення набутих знань та їх практична імплементація.

Література:

1. Бочкарёв Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л.Бочкарев. – М.: Издательский дом “Классика-XXI”, 2008. – 351 с.
2. Вышегородцева С.О. Исторический анализ развития музыкальной психологии в XX веке: автореф. дисс на соискание научной степени кандидата психологических наук. - специальность 19.00.01. - Общая психология, психология личности, история психологи / Вышегородцева, Светлана Олеговна. - Москва, 2001. – 23 с.
3. Каган М.С.Музыка в мире искусства. - СПб, 1996.
4. Петрушин В.И. Музыкальная психология: [учебное пособие] /В.И. Петрушин. – М.: ГИЦ ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
5. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: [уч. пособие для муз. фак. высш. пед. уч. заведений] /Д.К. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; Под ред. Г. Цыпина. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003. - 368 с.

Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару)

1. Алгоритми підготовки до музично-виконавської діяльності - як умова її успішності.
2. Алгоритмічне планування роботи над музичними творами із зміною домінування пізнавальних процесів (на прикладі роботи над музичним твором з індивідуальної програми).

Орієнтовний приклад побудови алгоритму.

Алгоритм розвитку музичного мислення в процесі сприйняття

- виявити в творі головне інтонаційне зерно;
- визначити на слух стильовий напрям музичного твору;
- знайти фрагмент музики певного композитора у ряді інших (близьких по стилю);
- виявити особливості виконавського стилю при інтерпретації різними музикантами одного і того ж твору;
- визначити на слух гармонійні послідовності;
- підібрати до музичного твору твори літератури і живопису відповідно до його образного строю.

Алгоритм розвитку музичного мислення в процесі виконання

- порівняти виконавські плани музичних творів в їх різних редакціях;
- знайти в музичному творі провідні інтонації опорні пункти, по яких розвивається музична думка;
- скласти декілька виконавських планів одного і того ж музичного твору;
- виконати твір з уявною оркестровкою;
- виконати один і той ж твір в різному уявному колірному освітленні (у синьому, зеленому, фіолетовому і ін.).

Алгоритм розвитку музичного мислення в процесі

створення музики

- мелодично розвинути гармонійні послідовності на основі генерал-басу
- підібрати по слуху знайомі пісні;
- імпровізувати п'єси тонального і атонального характеру на заданий емоційний стан або художній образ.

На основі наданого прикладу побудувати алгоритми за завданнями семінару. При побудові використовувати власний виконавський досвід та досвід практичної педагогічної діяльності.

**Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу,
самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:**

1. Яку роль відіграє увага у дії музично-пізнавальних процесів?
2. Як пов'язані між собою вольова поведінка та уява?

Семінарське заняття № 5.

Тема: Основні мотиваційні прагнення особистості у виборі конкретної музичної діяльності.

Мета: Залучити студентів до рефлексивно-аналітичної діяльності з визначення провідних мотивів та оцінного ставлення до професії педагога-музиканта.

Література:

1. Бочкарёв Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л.Бочкарев. – М.: Издательский дом “Классика-XXI”, 2008. – 351 с.
2. Вышегородцева С.О. Исторический анализ развития музыкальной психологии в XX веке: автореф. дисс на соискание научной степени кандидата психологических наук. - специальность 19.00.01. - Общая психология, психология личности, история психологии/ Вышегородцева, Светлана Олеговна. - Москва, 2001. – 23 с.
3. Каган М.С. Музыка в мире искусства. - СПб, 1996.
4. Петрушин В.И. Музыкальная психология: [учебное пособие] /В.И. Петрушин. – М.: ГИЦ ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
5. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: [уч.пособие для муз. фак. высш. пед. уч. заведений] /Д.К. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; Под ред. Г. Цыпина. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003. - 368 с.

Наявність позитивної професійної мотивації припускає потребу займатися конкретним видом діяльності, любов до своєї справи. Тому людині важливо знати резерви своєї професії, уміти знайти саме ту нішу, в якій вона буде успішною. За переконанням дослідників, мотиваційну сферу кожної людини визначають комплекси індивідуальних відмінностей, котрі можна умовно розділити на групи:

I ГРУПА - характеризується факторами зацікавленості особи у задоволенні власних потреб та домагань, до її складу входять:

а) сила мотивації - проявляється величиною психічної енергії, котра мобілізується, або, навпаки, детонізується залежно від гостроти переживання, сили бажання чи в'ялості, невизначеності домагань;

б) усвідомленість мотиваційних тенденцій - відзначається критичністю, осмисленістю власних вихідних позицій, мотиваційних установок, вияснення наскільки вони стійкі та якою мірою відображають внутрішню сутність людини, що необхідно для їх успішної регуляції;

в) сміслова насиченість мотивації - характеризує змістовну насиченість особистісного життя (діапазон коливань знаходиться між насиченим, діяльним життям особистості та безцільним, бездіяльним життям);

г) інтегрованість, цілісність мотиваційних тенденцій - висвітлює спрямованість інтересів особистості, ступінь її соціально-психологічної стійкості (високий ступінь інтегрованості мотивації визначається здатністю людини чітко розрізняти головні та другорядні обставини, добре та своєчасно узгоджувати їх між собою; недостатній розвиток даної якості проявляється у розрізненості життєвих планів, прагнень та їх неузгодженості);

д) емоційна стійкість мотивації - характеризується стійкістю намірів та установок відносно змін емоційно-чуттєвої сфери;

е) ситуаційна незалежність мотивації - відрізняється наявністю стійкої мотивації особистості протягом певного проміжку часу, коли на повсякденну поведінку мають вирішальний вплив перспективні цілі, а кожна наступна справа строго співвідноситься з раніше прийнятими планами.

II ГРУПА - до її складу входять психологічні умови комплексного характеру, інтегративний вплив яких спонукає людину регулювати власну мотивацію, до них відносяться наступні (найбільш поширені) психічні стани:

а) депривованість потреб - являє собою малоусвідомлені переживання незадоволеності своїм нинішнім соціальним становищем, коли у суб'єкта складається враження, що його внутрішні, справжні потреби та інтереси не знайшли справжнього здійснення та застосування у житті;

б) криза прийняття мотивів - зумовлений розладнанням власних планів і цілей, може супроводжуватися негативними переживаннями.

III ГРУПА - складається із способів здійснення мотиваційної регуляції:

а) зовнішньо-опосередкована регуляція - полягає у використанні відволікаючих та організуючих впливів із зовнішнього середовища як власної діяльності спрямованої із-зовні;

б) активно-сміслова регуляція - вимагає прямих інтелектуальних зусиль, переосмислення ситуацій, що склалися, розгляду власних бажань та домагань з інших позицій;

в) регуляція з опорою на резервну мотивацію - використовується в тих випадках, коли виникає необхідність мобілізувати в собі додаткові спонукальні ресурси (наприклад при виконанні потрібної, але нецікавої роботи, плануванні виконання діяльності, власного майбутнього тощо), продумування запасних варіантів цілей та завдань на той випадок, якщо основні цілі опиняться під загрозою.

Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару)

1. Тестування на виявлення схильності до певного виду музичної діяльності (модифікований тест Петрушина В.І.).

2. Зв'язок визначених схильностей та переваг з типами творчої реалізації: виконавської діяльності; педагогічної діяльності; композиторської діяльності; диригентської діяльності; музикознавчої діяльності (В.Г. Касимов).

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1. Яке значення несвідомого в процесі музичної творчості: а) композитора; б) виконавця; в) слухача?

2. Чи є правомірним вираз “творчість слухача”?

Семінарське заняття № 6.

Тема: Емоційно-психологічний тренінг успішності сценічного виступу.

Мета: Закріплення у процесі тренінгу вмінь гнучкого емоційно-комунікативного реагування студентів у різноманітних професійних та соціальних ситуаціях.

Література:

1. Бочкарёв Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л.Бочкарев. – М.: Издательский дом “Классика-XXI”, 2008. – 351 с.
2. Вышегородцева С.О. Исторический анализ развития музыкальной психологии в XX веке: автореф. дисс на соискание научной степени кандидата психологических наук. - специальность 19.00.01. - Общая психология, психология личности, история психологии/ Вышегородцева, Светлана Олеговна.- Москва, 2001. – 23 с.
3. Каган М.С. Музыка в мире искусства. - СПб, 1996.
4. Музыкальный энциклопедический словарь /Гл. ред. Г.В. Келдыш. – М.: Сов. Энциклопедия, 1987. – 672 с.
5. Петрушин В.И. Музыкальная психология: [учебное пособие] /В.И. Петрушин. – М.: ГИЦ ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
6. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: [уч.пособие для муз. фак. высш. пед. уч. заведений] /Д.К. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; Под ред. Г. Цыпина. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003. - 368 с.

Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару)

Хід проведення тренінгу

Характеристика групи учасників – студенти факультету мистецтв та художньої освіти денної та заочної форми навчання (VI курс)

Тривалість тренінгу – 3 етапи по 25 хвилин

Очікувані результати: побудова кожним членом тренінгової групи індивідуального комплексу варіантів емоційних реакцій у різноманітних соціальних і професійних ситуаціях.

Назва занять:

- 1) “Гнучкість емоцій – це ...?”.
- 2) “Гнучкість та мобільність моїх емоційно-комунікативних реакцій викликає подив”.
- 3) “Спілкування, що збагачене розумно контрольованою емоційністю заворює слухачів”.

Основні навчальні методи, які передбачається використати: міні-лекції, аналіз ситуаційних вправ, міні-інсценування ситуацій.

Роздаткові матеріали: не передбачені (за необхідністю можна використовувати картки з описом ситуацій та картки з незакінченими реченнями).

Особливі умови проведення тренінгу – можливість розташування групи півколом.

Завдання тренінгу полягає у формуванні наступних вмінь:

- Вміння моделювання у внутрішньоособистісній сфері необхідного емоційного стану;
- Вміння цілеспрямованого моделювання емоційного настрою необхідного для спілкування з певною аудиторією;
- Вміння примусової регуляції емоційного стану (як у бік зменшення, так і в бік посилення активності емоційних реакцій);
- Вміння утримувати потрібну насиченість емоційного стану впродовж спілкування з аудиторією;
- Вміння гнучкої зміни емоційної реакції на навколишнє середовище відповідно до зворотного зв'язку спілкування з аудиторією.

Структура тренінгу

Побудова	Завдання	Вправи	Тривалість
1	2	3	4
Вступна частина	Створення сприятливої емоційно-психологічної атмосфери. Засвоєння правил роботи тренінгової групи, взаємозв'язку “учасник-група” та “група-учасник”	Знайомство – вправа “Чотири сфери” Правила. Розминка - вправа “Перетворення”	15 хвилин
Основна частина	Визначення стану поінформованості групи щодо тематики тренінгу Конкретизація завдань, які необхідно вирішити. Надання інформації за тематикою тренінгу, засвоєння знань. Розвиток необхідних умінь та навичок. Підсумовування змістовного наповнення роботи у тренінгу.	Міні-лекції, аналіз ситуаційних вправ, міні-інсценування ситуацій, рольові ігри. Навчання реагуванню (інструктування щодо особливостей вербального та невербального компонентів емоційного реагування на навколишнє середовище). Відпрацьовування нових емоційно-комунікативних реакцій (тренування емоційної гнучкості).	20 хвилин
		Когнітивне переструктурування стереотипних переконань (нові	20 хвилин

		знання). Генералізація досвіду (застосування нових форм емоційно-комунікативних реакцій в різноманітних ситуаціях реального життя).	
Підсумкова частина	Підведення підсумків активності та якості процесу роботи Оцінка набутого досвіду Визначення можливостей його застосування у реальному житті	Осмислення та аналіз інформації. Анкетування “на виході”.	20 хвилин

Вправи використані у тренінгу:

“чотири сфери”

Мета – надати можливість учасникам виразити свої очікування.

Час – 5 хвилин

Кількість учасників – без обмежень.

Матеріали – приладдя для письма та малювання.

Особливі вимоги до приміщення – наявність стільців, столів.

Хід вправи. Тренер повідомляє, що люди зазвичай вкладають енергію у різні сфери свого життя. З яких можна умовно виділити такі – власне тіло, життєва діяльність, контакти з іншими людьми, фантазії. Він пропонує подумати і написати як учасники використовуватимуть свою енергію і час, якщо можливості будуть необмеженими; які бажання й очікування мають учасники на найближчий тиждень, місяць, півроку, рік, п’ять років, розподіливши ці записи за такими чотирма сферами:

- а) що буде робити учасник для фізичного аспекту особистості - зовнішньої краси, фізичного здоров'я (тіло);
- б) що буде робити учасник для професійної кар'єри, позапрофесійних інтересів (діяльність);
- в) що буде робити учасник для родини, друзів (контакти);
- г) що буде робити учасник для творчості, майбутнього – наприклад, для міста, країни, людства (фантазії).

Потім група коротко обговорює записані очікування/бажання, намагаючись уявити. Чи енергія розподіляється рівномірно між цими чотирма сферами, чи рівноваги немає, а превалюють очікування у певних сферах.

«Перетворення»

Мета – надати можливість членам групи виразити себе через різноманітні асоціації, підкреслюючи елементи подібності. Учасників

Час – 5 хвилин

Кількість учасників – без обмежень

Матеріали – не потрібні

Особливі вимоги до приміщення – достатність простору для вільного розміщення учасників тренінгу півколом

Хід вправи. Учасники сидять на стільцях за півколом. Тренер пропонує учасникам завершити кілька речень наприклад такі: “якби я був книгою то був би...”. Усі відповідають по черзі. (відповіді природно зводяться до небагатьох варіантів – словник, книга поезій, енциклопедія, детектив тощо). Так само тренер пропонує ще кілька речень замінюючи ключове слово, яким є узагальнююча категорія (книга, їжі, пісня, музика, явище природи, вид транспорту тощо). Відповіді учасників знову різні (їжа – каша, пиріжок. Салат, сир тощо; явище природи – дощ, вітер, сніг, сонячне затемнення тощо , але всі вони стосуються однієї категорії. Наприкінці вправи тренер пояснює, що при всій індивідуальній різниці асоціативного ряду всі відповіді належать до спільних категорій, тобто всі учасники особистості, але вони подібні один до одного, тому являють собою єдину групу.

«Завершення речення»

Мета – забезпечити зворотний зв'язок щодо основних моментів вивченого матеріалу

Час – 15-20 хвилин

Кількість учасників – без обмежень

Матеріали – приналежності для письма

Особливі вимоги до приміщення – фліп-чарт або дошка, столи, стільці, достатність простору для вільного розміщення учасників тренінгу півколом

Хід вправи. Тренер демонструє учасникам записані на фліп-чарті 4-5 незавершених речень, наприклад: “я дізнався, що...”, “мене здивувало, що...”, “мені сподобалося, що ...”, “можливо було б краще, якби...” Тощо; пропонує кожному з учасників записати свої відповіді і здати тренеру. Якщо дозволяє регламент тренінгу, корисно, щоб кожний учасник по черзі повідомив про свої записи групі. Таким чином можна обговорити та узагальнити найбільш актуальні відповіді, дізнатися про думки більшості учасників, виявити найбільш нез'ясовані питання.

«Твоє життя»

Мета – дати можливість учасникам відпочити

Час – 5 хвилин

Кількість учасників – без обмежень

Матеріали – приладдя для письма та малювання.

Особливі вимоги до приміщення – наявність стільців, столів.

Хід вправи. Тренер повідомляє завдання кожному учасникові – намалювати щось таке, що символізуватиме учасника в дитинстві і зараз; коротко записати (або символічно намалювати), чим би міг допомогти тій маленькій дитині учасник з позицій сьогоденного досвіду, і, навпаки, що могла б порадити та дитина дорослому учаснику сьогодні. Після вправи учасники діляться своїми відкриттями.

Оцінювання тренінгу : Анкета на виході

Анкета учасника

1. Що на тренінгу вам сподобалося найбільше і чому:
  - Тематика навчання;
  - Процес навчання;
  - Учасники;
  - Місце проведення;
  - Свій варіант ?
2. Що вам не сподобалося, і чому
  - Тематика;
  - Побудова програми;
  - Організація тренінгу;
  - Місце проведення;
  - Свій варіант?
3. Чи отримали ви відповіді на питання з якими прийшли на тренінг
  - Так, повністю;
  - Так, але не на всі;
  - Ні, не отримав;
  - Свій варіант?
4. Дайте оцінку корисності наданої на тренінгу інформації особисто для вас.

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1. За допомогою яких прийомів та засобів можна сформувати оптимальний концертний стан виконавця?

Семінарське заняття № 7

Тема: Художньо-творчий потенціал дитини. Дитяча музична обдарованість.

Мета: Розширити гностичну сферу студентів, доповнити музично-педагогічний тезаурус.

Література:

1. Бочкарёв Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л.Бочкарев. – М.: Издательский дом “Классика-XXI”, 2008. – 351 с.

2. Вышегородцева С.О. Исторический анализ развития музыкальной психологии в XX веке: автореф. дисс на соискание научной степени кандидата психологических наук. - специальность 19.00.01. - Общая психология, психология личности, история психологии/ Вышегородцева, Светлана Олеговна. - Москва, 2001. – 23 с.

3. Каган М.С. Музыка в мире искусства. - СПб, 1996.

4. Музыкальный энциклопедический словарь /Гл. ред. Г.В.Келдыш. – М.: Сов. Энциклопедия, 1987. – 672 с.

5. Петрушин В.И. Музыкальная психология: [учебное пособие] /В.И. Петрушин. – М.: ГИЦ ВЛАДОС, 1997. – 384 с.

6. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: [уч. пособие для муз. фак. высш. пед. уч. заведений] /Д.К. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; Под ред. Г. Цыпина. - М.: Издательский центр “Академия”, 2003. - 368 с.

Зміст основної частини заняття (перелік питань семінару)

1. Як співвідносяться поняття музичних здібностей та обдарованості?
2. Характеристика відносин музикальності та мотивації особистості.

Особливості вікового розвитку музиканта-професіонала

Звернемося до досліджень в області психології праці. У "класичних" вікових схемах розвитку професіонала лише з 11-12 років розглядається

настання так званого процесу “оптації” (вибору професії), який характеризується появою професійних намірів, вибору шляхів професійної освіти і підготовки. До 11-12 років дослідники виявляють у дітей лише “професійно орієнтовані інтереси і схильності”, що виражаються в змісті ролевих ігор і фантазій.

12-16 років - власне процес оптації.

Від 16 до 23-27 років - професійна підготовка, професійна адаптація і первинна професіоналізація. Далі - етапи розвитку і вдосконалення професіоналізму.

Що ж відбувається у музиканта? Професійна підготовка нерідко починається в 5-6 років, і це реальна серйозна професійна підготовка, що призводить до створення “суспільно значимого продукту”, який власне і характеризує трудову діяльність людини і відрізняє її від гри, навчання і тому подібне. Більше того, в 8-10 років музикант вже здатний заробляти своєю працею, чому відомі немало прикладів. Таким чином, стадії гри, навчання, професійної підготовки, адаптації і первинної професіоналізації змішуються і “розтягуються”, починаючи від перших класів школи і аж до початку самостійної роботи після закінчення ВНЗ. Що стосується періоду оптації, то його гушавині всього просто не існує. Найважливіший процес свідомого вибору майбутньої професії частенько виявляється "за дужками".

В результаті, більше половини студентів першого курсу консерваторії з року в рік не можуть переконливо відповісти, чому ж вони вибрали професію музиканта? Вони обмежуються або загальними фразами типу “я люблю музику”, або не відповідають нічого визначеного. Бувають і такі відповіді, які примушують замислитися про продуктивність системи музичної освіти в цілому. Один першокурсник, зітхнувши, сказав: “А що ми взагалі уміємо робити? Тільки грати. Та і це робимо погано. Я б пішла в університет, якщо б змогла. Але хіба після училища є якісь знання? Припаде, значить, закінчувати консу. Вибору немає”. У цьому одна з проблем ранньої професіоналізації.

Проте існують і позитивні чинники у віковому розвитку музиканта. Музикант - одна з професій, де людина затребувана до глибокої старості. Якщо в класичних схемах розвитку професіонала 50 років - цей початок етапу “втрати перспектив професійної кар’єри”, то в музичному співтоваристві людина цього віку вважається чи не молодого разом зі своїми активно діючими 70-80-річними колегами!

Теми рефератів, доповідей чи презентацій, які мають бути розглянуті (за необхідністю):

1. Компенсації і заміни в комплексі музичних здібностей (доповідь).
2. Музикальність в структурі особистості (реферат).
3. Умови і фактори розвитку музичних здібностей учня піаніста (реферат).

Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу, самостійного вивчення та осмислення навчального матеріалу:

1. Художньо-творчий потенціал дитини.
2. Зовнішні та внутрішні прояви дитячої музичної обдарованості.
3. Художньо-мистецькі здібності: чи формуються вони в діяльності або виявляються в ній? (доповідь).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

Основна література

1. Бочкарев Л.Л. Психология музыкальной деятельности / Л.Л. Бочкарев. - М., 1997.
2. Восприятие музыки. Сб. под ред. Максимова В.Н. - М., 1980.
3. Василюк Ф.Е. Психология переживания. - М., 1984.
4. Готсдинер А.Л. Генезис и динамика формирования способности к восприятию музыки: автореф. Дисс. на соиск. уч. степени докт. психол. наук. - М., 1989.
5. Готсдинер А.Л. Музыкальная психология. - М., 1993.
6. Готсдинер А.Л. О стадиях формирования музыкального восприятия / Проблемы музыкального мышления. - М., Музыка. - 1974, с.230-251.
7. Кирнарская Д.К. Музыкальное восприятие. - М: Академия, 1997. - 367 с.
8. Кирнарская Д.К. и др. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика. - М., 2003. - 368 с.
9. Кирнарская Д.К. Психология специальных способностей. Музыкальные способности. - М.: Таланты XXI век, 2004. - 496 с.
10. Курт Э. Музыкальная психология / Э Курт. Альманах музыкальной психологии. М., 1994.
11. Лучинина О. Личностно-ориентированная музыкальная психокоррекция./ Лучинина Ольга - Астрахань, Проект LENOLIUSЪ, 2013. - 178 с.
12. Лучинина О., Винокурова Е. Практическая психология для музыкантов: учебно-методическое пособие.- Астрахань: Издательство Астраханской государственной консерватории, 2008 - 144с.
13. Методическая культура педагога-музыканта: Учеб. пособие / Под ред. Э.Б. Абдуллина.- М., 2002.
14. Назайкинский Е. Психология музыкального восприятия / Назайкинский Е. - М., 1972.

15. Петрушин В.И. Музыкальная психология: [учебное пособие] / В.И. Петрушин. - М.: "Академия", 2008 – 483 с.
16. Психология музыкальной деятельности: теория и практика. Учеб. пособие. /ред. Г.М.Цыпин. - М.: "Академия", 2003 – 368 с.
17. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: [навчальний посібник] /О.П. Рудницька – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005.– 360 с.
18. Сохор А.И. Социальная обусловленность музыкального мышления и восприятия // Проблемы музыкального мышления.- М., 1974.
19. Тарасов Г.С. Музыкальная психология // Г.С. Тарасов Спутник учителя музыки. - М., 1993.
20. Тарасова К.В. Онтогенез музыкальных способностей. / К.В. Тарасова - М., 1988.
21. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей // Проблемы индивидуальных различий. - М., 1961.
22. Торопова А.В. Музыкальная психология и психология музыкального образования: Учебное пособие. - Торопова Алла Владимировна.- М.: Учебно-методический издательский центр "ГРАФ-ПРЕСС", 2008. - 200 с.
23. Торопова А.В. Проблема бессознательного в музыкальной педагогике. / А.В. Торопова.- М., 1997.
24. Хельд Р Пластичность сенсомоторных координаций /Материалы XVIII Международного конгресса психологов. -М., 1966. - С. 27-34.
25. Цагарелли Ю.А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: Автореф. дис. докт. психол. наук.- Л., 1989.
26. Цыпин Г.М. Психология музыкальной деятельности.- М., 1994.
27. Щербакова А.И. Аксиология музыкально-педагогического образования / А.И. Щербакова.- М., 2001.

Додаткова література

1. Античная музыкальная эстетика. Вступительный очерк и собрание текстов профессора А.Ф.Лосева.- М., 1960.

2. Асафьев Б.В. Музыкальная форма как процесс. / Б.В. Асафьев - М., 1998.
3. Бардас В. Психология техники игры на фортепиано. - М., 1928.
4. Блинов О.А. Процесс музыкальной психотерапии: Систематизация и описание основных форм работы / О.А. Блинов // Психологический журнал. – 1998. - № 3.
5. Блинова В.Л., Блинова Ю.Л. Психологические основы самопознания и саморазвития: [учебно-методическое пособие]/ В.Л. Блинова, Ю.Л. Блинова.- Казань: ТГГПУ, 2009. - 222 с.
6. Брусиловский Л.С. Музыкалотерапия: Руководство по психотерапии / Л.С. Брусиловский; ред. В.А. Рожнов. – М., 1985.
4. Вышегородцева С.О. Исторические аспекты взаимосвязи музыкальной психологии и музыкального образования // Музыкальная психология и психотерапия, 2007.– №2. – С. 3–15.
5. Гуренко Е.Г. Проблемы художественной интерпретации: (Философский анализ). - Новосибирск, 1982.
6. Гусева Е.П., Левочкина И.А., Печенков В.В., Тихомирова И.В. Эмоциональные аспекты музыкальности. / Художественный тип человека. Под ред. В.П. Морозова, А.С. Соколова. -М., 1994.
7. Дорфман Л.Я. Человеческое инобытие как творческая самореализация // Проблемы информационной культуры. Москва-Краснодар: Изд-во международной академии информатизации, 1995.- Вып. 2.
8. Дранков В.Л. Многогранности способностей как общий критерий художественного таланта // Художественное творчество.- М., 1983.
9. Иофис Б.Р. Импровизация и сочинение музыки. Музыкально-педагогический практикум.- М., 2006.
10. Иофис Б.Р. Музыкально-композиционная деятельность учителя музыки: сущность, структура, педагогические условия освоения. / Методология педагогики музыкального образования (Научная школа Э.Б. Абдуллина): Сб. научных статей. - М..2007.- С. 237-243.

11. Каган М.С. Музыка в мире искусства. - СПб., 1996.
12. Катрич О.Т. Індивідуальний стиль музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти): Автореф. дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.03 /Катрич Ольга Тарасівна; Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського. — К., 2000. — 17 с.
13. Копытин А.И. Основы арттерапии / А.И. Копытина. – СПб., 1999.
14. Корыхалова Н.П. Интерпретация музыки.- Л., 1979.
15. Медушевский В.В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки. - М., 1976.
16. Медведева Е.А. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании / Е.А. Медведева, И.Ю. Левченко, Л.Н. Комисарова, Т.А. Добровольская. – М., 2001.
17. Подуровский В.М., Суслова Н.В. Психологическая коррекция музыкально-педагогической деятельности – М., 2001.
18. Ражников В.Г. Психолого-педагогическая модель музыкальной культуры / В.Г. Ражников - М., 1994.
19. Старчеус М.С. Слух музыканта. – М., 2003.
20. Тарасов Г.С. Музыкальная психология // Спутник учителя музыки. – М.: Просвещение, 1993.
21. Цагарели Ю.А. Психология музыкально-исполнительской деятельности. – СПб., 2008.

ДЛЯ ПОТАТОК

